

Croatica XIX (1988) — 30 Zagreb

Izvorni znanstveni članak

Ivan Savić

**NEKE POSEBNOSTI JEZIČNOG IZRAZA
U OPUSU LUKE PERKOVIĆA**

UDK 808.61-7

Okosnicu Perkovićeve jezika čini književni jezik, ali pisac istodobno, kao i njegovi prethodnici i suvremenici, ne zazire od porabe svega što pripada jeziku, pa i od nestandardnih elemenata, ukoliko je to funkcionalno i za izražajnu obavijest korisno.

Umjetnik mjeri i odvaguje jakost riječi. Ako ne budu znalački izabrane, neće podnijeti težinu života koji na njima gradi.

Luka Perković¹

Borba da se uskladi misao i izraz trnovit je i tegoban put što ga umjetnik mora proći od vremena kad se djelo kao misao pojavi u njegovoj mašti pa do trena kada je dovršeno njegovo stvaranje. Horacijeva misao: »Operosa carmina fingo« samo je još jedan dokaz pradaвне spoznaje da nema velike umjetnosti bez velikog napora, borbe i boli. U tom i jest sva uzvišenost umjetničkog poziva, jer umjetnik u toj borbi za sklad može izići kao pobjednik i postići ono što je među milijunima dano samo pojedincima. Na to nas podsjeća i moto na početku ovog referata. Perkoviću je misao vodilja u književnom stvaralaštvu: »Tvoj jezik je u tebi: u tvom naziranju na svijet, u tvojoj moći oblikovanja. Odrazi se u njemu.«²

Luka Perković uistinu se svim svojim sposobnostima i znanjem podvrgnuo stvaranju riječi i podložio ih umjetničkoj potrebi u svojem književnom opusu. To Perkovićevo nastojanje i jest tema ove rasprave — iznošenje *nekih* jezičnih posebnosti u njegovim djelima.

Živio je Luka Perković (1900—1948) prekratko da bi ostvario ono što je želio, jer ga je bolest (sušica) posve prekinula u 49. godini života u stvaralačkom radu. To je glavnim razlogom što je njegov opus malen po opsegu, ali je takve vrijednosti da i danas zaslužuje naše poštovanje i divljenje.

O njegovoj prozi Novak Simić piše: »Trebalo samo pročitati nekoliko stranica njegove proze, pa da se čovjek na njoj jezično osvježi kao na kakvom šumskom prebistrom izvoru: on je kao suza čist.«³

U poeziji, prozi, esejistici i kritici Luke Perkovića dolazi do izražaja sva ljepota i moć jezika, tog magičnog sredstva u pravog umjetnika.

¹ Luka Perković, *Riječi zemaljske hrane*, str. 229. U knjizi Luka Perković, *Pjesme, novele, Roman u nastajanju, kritike, eseji*. Izbor, redakcija i prilozi Ivo Krolo, Znanje, Zagreb, 1966.

² Luka Perković, *Misli o jeziku kulture*, str. 131. U knjizi Luka Perković i dr., *Izabrana djela*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 114, MH—Zora, Zagreb, 1969.

³ Novak Simić, *Luka Perković*, Hrvatska revija, godište IX, Zagreb, 1936, br. 3, str. 155.

Mnogo je prekrasnih bisera u Perkovićevoj prozi i čitatelj istinski mora uživati u izvanrednim opisima, izboru, raznolikosti i bogatstvu riječi, uzornom stilu.

Evo primjera:

To jutro Vujo upravo na vrh Kapele, a ono sunce provirilo. Dok on zaokrenuo pod jelu koju će sjeći, pa sklenuo krave, uzeo sjekiru i zasjekao par puta — više da se samo razmaše nego da pravo počne sjeći, dotle sunce već odskočilo upravo toliko koliko treba uzletjeti kitnjavom pijetlu da sjedne na plot i zakukurijeće. Zdravo Vujo — smije mu se ono punim obrazom. Evo mene ovdje, a eto tebe tamo. Dok ti jélú do trećine, eto mene kopljomet visoko; dok ti jélú preko polovice ja sam već na nebu puškomet visoko; dok ti jélú sa štropotom o zemlju, ja sam već kruna nebu. No dotle srećno, da ne dangubimo!

(Djed, 45).⁴

I tako je ostala vrba u plotu i svake godine bivala lisnatija, granatija i ušir i uvis. Bilo je u njoj mjesta i za vrapce da živžikaju, za svračke da se kostriješe i krešte, za kopca da sakriven vreba na piliće, bilo je pod njom i sjene za kokoši, i hlada za pse, i igrališta za djecu. Kako se raširila preko očekivanja, sakrivala je dobar dio kuće na protivnoj strani kad se gledalo kroz prozor, sakrivala je tako i ono što se radilo na dvorištu, i koješta drugo, ali jedno nije mogla da zastre. Dolazila je više puta k nama teta Marta s lončićem ispod zaslona i zadržavala ga tako skrivena neko vrijeme još i u kući. On je nerado izlazio na oči, jer je dolazio po brašna, kisela zelja ili krompira, a u tuđoj kući nije lako reći: posudite.

(Svjetla u daljini, 60)

O pravopisu u književnom opusu Luke Perkovića ne raspravljam zato što je priređivač izbora iz njegovih djela u *Pet stoljeća hrvatske književnosti* napisao da je »tekst ... udešen prema zah-tjevima današnjeg pravopisa«,⁵ dakle mijenjam je i *dotjerivan*, a za analizu jezika poslužili su pretežno tekstovi iz te knjige.

Iznosim samo neke osobitosti u jeziku Luke Perkovića u usporedbi s normom suvremenoga hrvatskoga književnog jezika, koje su, po mom sudu, tipične za tog pisca.

⁴ Primjeri iz književnog opusa Luke Perkovića uzeti su uglavnom iz knjige: Luka Perković i dr. *Izabrana djela*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 114, MH—Zora, Zagreb, 1969. Navodi se cjelovit naslov djela, a potom strana.

⁵ Napomena u knjizi Luka Perković i dr., str. 165. Vidi bilješku 2.

Ne provodi sibilizaciju u imenici *jabuka* u rečenici: Okrenula se k sinu i nukala ga: — A ti sad, sinko, pruži *djevojki** jabuku (Ženidba u kući Mate Gavana, 92—93), zato što je upotrijebljena u dijalogu u kojem sudjeluju priprosti ljudi i tako svakodnevno govore. Poslužio se, dakle, Perković tom glasovnom pojavom svjesno radi individualizacije lika.

Neke imenice, samo iznimno, koje prema gramatičkoj normi suvremenoga hrvatskoga književnog jezika pripadaju jednoj deklinacijskoj vrsti, Perković upotrebljava u drugoj, a to je posredno povezano i s promjenom roda. Npr. *Kāzan* je *tēškā* takav posao osobito za muškarce i uz bolesnu ženu (Još jednom život, 76).

Držim da je tako postupio pod utjecajem jezika drevne hrvatske književne baštine.

U umjetničkim djelima često susrećemo kratku množinu od jednosložnih imenica, pa i u Perkovićevu jeziku, da bi njom postigao življi ritam u svojoj pripovjedačkoj prozi. Evo nekoliko primjera: Čim su prvi *pucnji* odjeknuli, on zakorači iza ugla (Ženidba u kući Mate Gavana, 101); imaš ti svoje *posle* i ne pleti se u moje (Isto, 91); Juriša Tonković, šaljivdžija bez parca, s velikim *brcima*, uzima sa stola (Isto, 97).

U G množ. imenica Perković piše, u skladu s normom, pretežito nastavak *-a*: *Plāhtā* donesi, zamotat ćemo škrinju (Škrinja, 57); njega ... ionako muči previše *brīgā* (Još jednom život, 80).

Teško je reći je li *-i* u primjeru: pet *forinti* (Škrinja, 53) — prema N jed. *forinta* (ž. r.) ili *forint* (m. r.).

Rijetko Perković upotrebljava gramatički lik koji nije u skladu s današnjom normom. Pod utjecajem narodnog govora uzima imenicu *pluća* u ž. r.: Srkne u prazne *pluće* zraka i isturi odmah zatim dahom teško klupko umora iz njih (Djed, 45).

U glagola koji završavaju na *-ti* u infinitivu Perković uglavnom piše taj nastavak. Samo iznimno u dijalogu blago obojenim mjesnim govorom ispušta nastavak *-i*: Poslat ću lijepo mater i tebe u prosce, pa da vidimo *oće* li *odbit* (Ženidba u kući Mate Gavana, 91); — Mi u ime božje došli *pitat* ima li u vas krušnog kvasa za nas (Isto, 92); — Imao sam sina, želio sam imati od njega sina, tako zakon traži, da moje može *ostat* moje (Isto, 108).

Gdjekad će infinitiv bez nastavka *-i* upotrijebiti iz eufoničkih i ritmičkih razloga: Izrezat će drvo u trupce, iscijepat će njih u brvna, *ispilit* u daske i izrezati u letve iz kojih će po mjeri dobiti dužice (Djed, 46—47).

U dijalogu rabi i ikavski lik glag. prid. rad. kako i govore njegovi lički junaci: *živili* mladenci, *živili* mladenci (Isto, 98); Ti si *volila* njega (Isto, 108).

---

* Ovdje, i u svim ostalim primjerima, isticanja u Perkovićevim tekstovima — moja su. Isticao sam samo mjesta relevantna za problem o kojemu je riječ.

Prema današnjoj jezičnoj praksi donekle odudara i njegova upotreba glagola u odnosu prema vrstama i razredima: Kad uvečer *polijegaju* više od polovice po podu, jer nema za toliki broj kreveta — nemaš gdje da staneš (Isto, 43).

Polijegati je glagol V. vrste. Present piše po 1. razredu te vrste a ne po 3. razredu, kako je uobičajenije. Ali taj oblik rabe i pisci u jeziku starije hrvatske književne baštine (usp. ARj) i čuje se u narodnom govoru.

Evo još nekoliko primjera: — Da, tu uz peć — *završuje* on tvrdo (Škrinja, 53); bit će i mokra dobra — *utješuje se* (Svjetla u daljini, 60); — Škaro nam se izgubio — *zabrinjuje se* ona (Isto, 67); — Više ne svirate? — *odvažuje se* napokon (Svirale sviraju, 43-Z);⁶ to *prenerazuje* (Svjetla u daljini, 66).

Glagole V. vrste 1. razreda *završavati-završavam, utješivati-utješujem se, zabrinjavati se-zabrinjavam se*, i dr., spreže po VI. vrsti, vjerojatno pod utjecajem zavičajnog govora i hrvatskih književnika iz 19. stoljeća.

Glagole *odazvati-odazovem* i *oteti-otmem* piše po 2. razredu V. vrste: kao da nam se *odazivlje* (Priatelj iz spavaćeg vagona, 50-Z); on joj se nekako *otimlje* (Ženidba u kući Mate Gavana, 102).

Vjerojatno pod utjecajem jezika starije hrvatske književnosti (usp. ARj) i narodnog govora opredjeljuje se između glagola *spletati, splitati, spličati se, saplitati* za ove kako se navodi u primjerima: što se to *spličalo* oko Jelke (Svjetla u daljini, 69); koje se povijaju po zemlji i *sapliču* u mreže (Isto, 64).

O tim glagolima naša suvremena jezičnosavjetnička i gramatička literatura ima oprečna gledišta.⁷

Književnik-umjetnik riječi i stvaralac i ovaj put odabire onaj oblik koji mu najviše odgovara za određeno stanje koje opisuje, iako taj lik imade *blagu* dijalektnu obilježnost.

To bi se moglo kazati i za glagol *snašati* koji Perković rabi bez obzira na to što o tom misle jezični normirci. Evo primjera: što je od stare građe bolje i što će moći poslužiti u novom životu, sküpljā se, *snašā*, vāljā i ulazi u kola (Još jednom život, 82).

U ovakvim slučajevima najbolje je izbor prepustiti piscu-umjetniku riječi da odabere što mu se čini najboljim. Glagol

⁶ Manje primjera uzeto je iz knjige: Luka Perković, *Pjesme, novele, Roman u nastajanju, kritike, eseji*. Izbor, redakcija i prilozi Ivo Krolo, Znanje, Zagreb, 1966, tj. oni kojih nije bilo u knjizi: Luka Perković i dr., vidi bilješku 2. I u ovom slučaju navodi se cjelovit naslov djela, zatim strana u djelu i kratica — Z, što znači izdanje »Znanje«. Npr. ovako: *Slave slobodu*, 38-Z.

⁷ Stjepko Težak, *Zaplićem ili zaplećem*, Školske novine, Zagreb, 10. svibnja 1988, br. 20(1372), str. 10.

snašati, i njemu slični, nastali su u povijesnom razvoju hrvatskoga književnog jezika pod određenim prijevornim zakonima u određenim vremenima i smatram da im u korijenu zamijenjen *samo-glasnik* doista ne umanjuje njihovu pravilnost.

U djelima Luke Perkovića susrećemo često aorist, osobito u pripovijedanju živih, dinamičkih događaja:

Dode odnekud iza mene i provuče se lako mimo mene kroz prsten koji me je gušio. Ja se *osvijestih* da su to široka vrata, potrebna meni u taj čas za prolaz. *Vidjeh*: mačka je bila nasred sobe preda mnom, i njen me lik povuče za sobom. *Prođoh* preko sobe mimo oca- kao preko brvi nad vodom: *ne svratih* pogleda na nj, da me ne ostavi zadobivena hrabrost.

U dvorištu mi prsa slobodno *dahnuše*, i u nogama *osjetih* snagu. *Potrčah* dvorišnoj ogradi da preskačem. Iz kuće prodrije galama, i ja se *dosjetih* uspinjući se. Otkriveno je. *Zastah* malo na vrhu ograde, i kroz otvoren prozor *vidjeh* oca, nadnesena nad škrinjom, kako se drži rukama za glavu i kako prestrašeno zove:

— Kvrga, Kvrga! Gdje si, da gledaš.

(Škrinja, 58—59).

Prema suvremenoj gramatičkoj normi odnosna zamjenica *što* u G. jed. »česa« smatra se pokrajinskim i zastarjelim oblikom.⁸ No, u 19. stoljeću taj je oblik književni, i prije, jer ga preporučaju tadašnji jezikoslovci, primjerice Antun Mažuranić, Adolfo Veber, Mirko Divković, pa ga zato rabe tadašnji književnici. Taj se oblik zadržao u jeziku hrvatskih književnika do naših dana. Rabi ga i *štokavac* Perković: i bi mu žao zbog *nečesa* (Svjetla u daljini, 64).

Vjerojatno pod utjecajem zavičajnog ijekavskoga govora nazlavimo u jeziku Luke Perkovića gotovo uvijek prilog »*sjutra*«, »*prekosjutra*« i »*sjutrašnji*«: *Sjutra* će biti grah, *prekosjutra* repa (Prijatelj iz spavaćeg vagona, 46—Z); zbog *sjutrašnje* nedjelje (Škrinja, 56).

Prilog *posvema* i od njega načinjen pridjev *posvemašnji* često pišu hrvatski književnici u prošlosti, ali i danas, iako su neki jezikoslovci početka 20. stoljeća te oblike proglašavali *kajkavizmima* (npr. Vatroslav Rožić, Tomo Maretić).⁹ Piše ih i *štokavac* Perković: Kad je posvemašnja tišina, čini se da misli imaju svoj šum (Još jednom život, 88).

⁸ Vidi: *Jezični savjetnik s gramatikom*. Uredio Slavko Pavešić, MH, Zagreb, 1971, str. 53. i *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*, knjiga prva (A—F), MH—MS, Zagreb—Novi Sad, 1967, str. 385.

⁹ Vatroslav Rožić, *Barbarizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Zemun, 1911. i *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik za sve one, koji žele dobro govoriti i pisati književnim našim jezikom. Dopuna Broz-Ivekovićeve »Rječniku hrvatskoga jezika«*. Napisao Tomo Maretić, JAZU, Zagreb, 1924.

Luka Perković pokazuje umijeće i u odabiru tvorenica. Njihova se posebnost očituje u naročitom odabiru sufiksa ili prefiksa, odnosno pravi je umjetnik u izboru i »kovanju novih riječi-složenica- za nove pojmove«. ¹⁰

Izdvajam samo neke, nasumce, izabrane tvorevine u Perkovićevu jeziku: Ona mi *neutješljiva* odgovara (Škrinja,54); Jelki je davala samo jednu u *lončićku* ne većem od kore jajeta (Svjetla u daljini,62); tom je toplinom i mirisom uzbuđene krvi, zamotana u *pahuljičavost* mraka, blago dirala (Isto,63); čudio bi se sam sebi i svojem *umještvu* (Još jednom život,75); od toga *hiljaduglasnog* žamora (Isto,87); dukat *dvadesetokrunaš* (Ženidba u kući Mate Gavana, 93); Dok ti jélu do trećine, eto mene *kopljomet* visoko; dok ti jélu preko polovice, ja sam već na nebu *puškomet* visoko (Djed,45); napokon isplovi u punom sjaju mjesec *neboplovac* (Ženidba u kući Mate Gavana,106); *Stvarač* je stvarao bez žurbe, kao priroda (Vrijeme u književnosti,110); Ona mu je *uspor*, i uzrok kulturnoj zaostalosti (Misli o jeziku kulture,129); pod drugim imenom: kao *propagatorica* (Isto, 134); I garišta. A hijeni i gavranu *poigrišta* (Isto,135); Što je napredak ginekologije veći, i savršenstvo instrumenata *djelovnije* (Feniks-ptica,137); listaju vinogradi, klijaju *rukosadi* (U sjeni katedrala,149); ukorih ga pomislivši da će zaista učiniti tu *vijoglavost* (Priatelj iz spavaćeg vagona, 55-Z); Matko Glavonja koji je sav život dosad *probarabirao* i prosjedio u zatvorima (Svjetla u daljini,66); jahač na napetom *odskočljivom* sedlu (Ženidba u kući Mate Gavana,104); pruži Jelki *lomku* hostiju, dar Kristov svima onima koji se za grijeha pokaju (Jutro očišćenja i grijeha,62-Z).

Rabi Perković tzv. superlativni oblik *najvoljeti*: Tvoja me pi-sma okrepljuju kao i obroci jela, koje mi mati s ljubavlju gotovi i u koje bi *najvoljela*, čini se, priliti svoje krvi (Svirale sviraju,28).

Dok piše Luka Perković razmišlja o svakoj riječi, o svakom izričaju, o svakoj rečenici, i to ne samo s gledišta gramatičko-ortografske pravilnosti nego i s motrišta izražajne vrijednosti. Umijeće dobra stila i jest pronaći i upotrijebiti najbolji izraz i oblik.

Stoga se Perković poslužio glagolskim pridjevom trpnim u oslikavanju psihičkog majčinog stanja. Mati čini ono što mora jer je pokorna žena, odgojena da sluša i izvršava i ono što joj nije po volji. Evo jedne takve rečenice: Došla je *zovnuta* mati da otvori škrinju (Škrinja,57).

Poticaaj da upotrijebi takav oblik Perković je mogao dobiti i u jeziku starije hrvatske književnosti (usp. ARj).

Pod utjecajem razgovornog jezika rabi u zavisno složenoj rečenici *futur prvi* mjesto *futura drugoga*, odnosno *svršenog pre-*

¹⁰ Luka Perković, *Misli o jeziku kulture*, str. 130.

zenta: »Ali neka, neka, samo da se još ne zažele očinstva *kad će biti prekasno*« ... (Još jednom život,83).

Da bi izrazio prisnost prema onom s kim govori, komu govori, Perković se služi *etičkim dativom*, ili, kako ga neki nazivlju, dativom nježnosti, osjećajnosti. Npr. *-Ti s mi plakala, dijete?* — upita on bez okolišanja (Ženidba u kući Mate Gavan,107); Molim *ti* se u ime bolesne žene (Još jednom život,78).

Evo još nekoliko primjera koji pokazuju da je Perković uistinu pravi majstor u izboru riječi i stilskih sredstava da bi čitatelju bio razumljiviji i bliži.

Nesvrhovito *ponavljanje* riječi stilska je nezgrapnost. Perkovićevo *ponavljanje* riječi i te kako je funkcionalno kao što pokazuju primjeri:

Malo zatim izašao je na gumno, stao i zagledao se na sjever kamo je trebalo skoro da pođe. *Gleda, gleda. Tamna* je Kapela, ni u snu se *tamnija* ne može usnuti: sve sama šuma (Djed,44).

Osjeća se: *zori, zori* jutro kao jabuka. Okreni se prema istoku i gledaj: vidjet ćeš kako će se odjednom zablistati na krošnji neba zlatna *jabuka*, najprije samo jednim dijelom obline ispod lišća onih tamnih grana na obzorju, onda polovicom, pa napokon cijela, da ćeš uskliknuti: *jabuko* moja, da si *ljepša*, ne bi *lijepa* bila (isto,45).

Ne libi se Perković upotrijebiti *deminutiv* kao jezično stilsko sredstvo za oslikavanje sredine, likova i rodnog ličkog krajolika.

Evo primjera:

-Sad nam izvire, kada je ljeti najviše trebamo, onda i zadnje *vrelce* presuši (Svjetla u daljini,67); U njoj je kuckao život kao *urica*, nevidljiv, a tako bliz u mraku (Isto, 63); Uz Grič je pištala bura. Zaustavljala se tu i tamo na *grmečku*, skidala s njega zadnje *krpice* snijega i od njih u letu prela i raspredala prozirne *oblačiće* (Još jednom život,77).

Upotrijebit će Perković *deminutiv* i u eseju:

Ukrao sa zajedničkog ognjišta kulturi *plamičak* kukavni, kržljavu *istinicu* stranačku ili nacionalnu. Napuhuje, razgaruje, podjaruje, a ugarak od *istinice* zadimio i guši (Misli o jeziku kulture,135).

Iako *dijalozi* nisu u cjelini dijalektni, u usta svojih zemljaka tu i tamo stavlja njihovu riječ. Evo primjera: Neće ona, veli, među *Šlavonke*, one *tancaju*, lica *farbaju* i za tuđim se muževima pomamljuju (Svjetla u daljini, 66); Ako neće poći za te, *oće* za moje imanje. Poslat ću lijepo mater i tebe u *proscje*, pa da vidimo *oće* li *odbit*. Da vidimo! — završi prkosno i ponosno (Ženidba u kući Mate Gavana,91).

U vezi s jezičnom standardizacijom dijaloga likova koji i inače ne govore književnim jezikom postoje problemi koji muče

i Perkovića. U eseju *Misli o jeziku kulture* piše: »Mladost živi u njima(u piscima, umet. I.S.) na dijalektu. Ona je na njemu cvala, i plodna bi bila da njega ne okresaše škola, lektira, bivanje u drugom kraju. Kad pak takvi pisci oblikuju čovjeka svoga kraja i dijalekta, moraju — s voljom ili nevoljom — nadvirivati se nad potonule dane mladosti, da iz dijalekta vade koliko treba da čovjek bude prav i nenakažen.« Nastavlja Perković dalje u istom eseju: »Ti bi *kajkao* i *čakao*, a treba *štokati*«(str. 129).

Za Luku Perkovića može se kazati da nije zaboravio jezik svoga dijalekta i mladosti, što se osobito očituje u *leksiku*. Detaljno izlaganje tog gradiva zahtijeva posebnu studiju, pa se ovdje iznose samo neki primjeri.

Kad mu je prijeko potrebna riječ, pa bila i barbarizam, napisat će je on, samo će je staviti u navodne znake. Npr.: »Tko je poslao molbu danas, riješena mu je bila istom za godinu dana, ali to je svejedno, glavno je da je 'urlap' bio odobren«(Iz tamnih dana,146-Z).

Druge takve riječi, ili dijalektizme, ne stavlja u navodne znake, nego ih inkorporira u književni jezik, samo što se jasno razabire da pisac to čini svjesno i namjerno, tj. kad mu takve riječi ili sintagme trebaju za oblikovanje čovjeka njegova kraja ili dijalekta.

Blanjotina (= ono što se odbije, što otpada pri blanjanju, šuška, tališka): Blanja se teško gurala uzduž daske i izbacivala svuda oko sebe duge zavijutke *blanjotine* (Škrinja,53);

dočuti (= saznati): Što će tvoj muž ako po nesreći *dočuje* (Jutro očišćenja i grijeha,59-Z);

feljbapski = strameštarski, narednički; podoficirski): Pod vratom mu *feljbapska* čast, a od njega do zemlje seže teška sablja kao treća noga (Ženidba u kući Mate Gavana,104);

grah koljaš (= vrsta graha): oko se u bezbroju može da odazove radoznalošću samo slogu crvenoglavičaste djeteline i bjelocvjetnog *graha koljaša* (Jutro očišćenja i grijeha, (62-Z);

interesiran (= zainteresiran): Čovjek više ne može zamisliti jednu stvar izvan svojih želja. Misao mu je *interesirana*, i zato mrzi (Feniiks-ptica,139);

kalača (= posuda kojom se grabi, zahvaća voda iz bunara): Stajala je nad ovcama koje su se u krugu tiskale oko *kalače* s vodom i pile (Još jednom život,76);

kefati (= četkati; fig. grditi, psovati); *kefa* (= četka): Ona je na sav glas klela pse i rukom, mjesto *kefom* (tko bi je našao), *kefala* kuma i skidala mu s odijela slamke i ovčje dlake (Ženidba u kući Mate Gavana,102);

- kištra* (= sanduk): Jednoj rešetkastoj *kištri* na dnu stisle se ko-
koši (Još jednom život,82);
- komad* (= dio namještaja, predmeta u kući): Najbolji *komad* daješ
— tuži se mati zbunjena i izgubljena (Skrinja,54);
- komšija* (= susjed): Sve *komšije*, svi rođaci i svojta (Ženidba u
kući Mate Gavana,95);
- laterna* (= svjetiljka, fenjer): sastajala se, zamračivala, dizala —
laterne ili *lampe* u rukama (Svjetla u daljini,71);
- pilo* (= piće): kad je išao hraniti blago ili mu nosio *pilo* (Još je-
dnom život,76);
- plovanija* (= župa, parohija): Kad su došli kamo su se zaputili,
u Blažane u susjednoj *plovaniji*, izvadila je Manda (Ženidba
u kući Mate Gavana,92);
- ponori* (= jezerane, ponorna jezera, govori se o Krišpolju — Lika):
Počeli su se neki pribojavati: ne prestaje kišiti, otešlo se
predugo, izaći će *ponori* (Svjetla u daljini,64);
- pozvanje* (= poziv, određenje): u tom životu što je svuda izbijao
iz zemlje Matko je tražio da nađe i sebe, da odredi svoje
mjesto, svoje *pozvanje* (Još jednom život,80);
- race* (= patke): To su dolazile divlje *race* da pohode vodu (Svjetlo
u daljini,67);
- soldačija* (= vojska; služenje vojnog roka): kao nekad na zapo-
vijed u *soldačiji* (Ženidba u kući Mate Gavana,108);
- sebesvjesno* (= samouvjerenost; »pun sebe«): Pozvala stara Manda
u tuđoj kući k tuđem stolu, kao da zove k svomu, sigurno,
otvoreno, *sebesvjesno* (Isto,92);
- škrlet* (= crvenilo, rumenilo; šarlah): — Gledao Joso i rekao:
škrlet. Crvene se mrlje hvataju po vratu, prsima, leđima (Svje-
tla u daljini,68);
- špaga* (= konopac, uzica): složio novac, banke, u izlizani notes,
omtogao ga svega *špagom* (Još jednom život,81);
- šparhet* (= štednjak): razbio željezni *šparhet* i bacio ga na dvo-
rište (Svjetla u daljini,68);
- Talija* (= Italija): one godine kad je rečeno da se vraća vojska
s *Talije* (Slave slobodu,197-Z);
- zimušnji* (= koji se odnosi na proteklu zimu): koraci nečijih *zi-
mušnjih* hodanja, nestajali su kao da ih tko briše (Još jednom
život,80);

Luka Perković pripada među malobrojne hrvatske književni-
ke koji su obilježavali naglaskom bitne riječi za razumijevanje
poruke i obavijesti, zatim stavlja znak za dužinu i genitivni znak
u G množine.

Pišući o naglasku općenito kaže: »Kako... da bude uha za ritam poezije u onog koji je gluha za akcentat jezika« (Misli o jeziku kulture, 130).

Može se nekom učiniti ovo isticanje u Perkovićevu jeziku nevažnim, pogotovu u naše vrijeme kad »četveroakcenatski sustav nisu bauk samo za učenike nego i za mnoge njihove profesore kojima školski sistem nije omogućio da to praktički svladaju«, kako upozoruje Stjepko Težak.¹¹ Bez obzira na to, kao i na činjenicu da mnogi čitatelji ne znaju znakove za četveroakcenatski sustav u književnom jeziku, uvjeren sam da je Perković dobro postupio što je u svojim djelima akcentirao riječi, i to samo one koje su relevantne čitatelju za razumijevanje poruke. I taj Perkovićev postupak čini njegov jezik prepoznatljivim a čitateljima razumljivim.

Evo nekoliko primjera:

Vujo osluškuje: *šuma šumi* duboko i visoko (Djed, 46); tada se napokon srčanost volje uskladi s izdržljivošću *nđgū* u pomicanje i koraćanje (Isto, 48); *Bōnīk* se uvlači u svoje odijelo, žena *zvjērka* s posmijehom na susjeda (U sjeni katedrale, 149); Ni da bi pitala prije: kako ćeš ti, Marko, ako mene nestane? Hoće li ti biti teško *sāmu*? — već *sāmo*: Meni je kraj (Još jednom život, 74); Iz njega se jedva glavom vidio kad je išao hraniti blago ili mu nosio *pīlo* (Isto, 75); Dolazile su mu riječi koje mu je govorila to popodne žena: *mōli* da mu oprost, sve *mōli* ... sad te kao kćerka lijepo pozdravlja i *mōli* da joj taj dug otpustiš (Isto, 78—79); Ali nigdje ne pada biblijska *māna* s neba (Isto, 85); *Tā* povijest umjetnosti i nije (O pjesniku Kušanu, 123); *Živote mōj*, tek *pōčēti*, pa *prēkinūti* (Misli o jeziku kulture, 129); Ima *istinā* koje se prodavaju za novac kao i žene (Feniks-ptica, 140).

Na temelju izloženoga može se prihvatiti ocjena mnogih procjenitelja Perkovićeva jezika, samo što su te ocjene dosad bile općenite i paušalne, da je pravi umjetnik riječi i izvrstan stilist.

Okosnicu Perkovićeva jezika čini književni jezik, ali on istodobno, kao i mnogi njegovi prethodnici i suvremenici, ne zazire od uporabe svega jezičnoga, pa i *nestandardnoga*, samo ako je funkcionalno i za izražajnu obavijest korisno. Stoga se slažemo s Novakom Simićem kad tvrdi: »Kod Perkovića (uz Matoša od starijih) mogu mladi hrvatski pisci učiti, što znači dobar jezik i dobar stil.«¹² To mu, uz druge vrijednosti, osigurava dolično mjesto u hrvatskoj književnosti.

¹¹ Stjepko Težak, *Kultura slušanja*, »Školske novine«, Zagreb, 15. ožujka 1988, br. 12(1364), str. 10.

¹² Novak Simić, str. 155. Vidi bilješku 3.

Luka Perković bio je svjestan osobne odgovornosti u njegovanju književnog jezika i zato se zdušno trudi da mu jezik bude pravilan, čist i lijep, što je dijelom ovom raspravom pokazano i dokazano.

Bilo je u njegovo vrijeme i književnika i kulturnih djelatnika koji nisu takvi, pa stoga revoltirano upozoruje Perković: »Nije nam dosta što nam je iz književnog jezika izagnan, *s nebrige pisaca*, duh umjetnički, već je obamrla u njemu, s nemara svekolike pismene javnosti, i volja za gramatičko-stilskom urednošću. Pojavljuje se u javnom životu neuređen, nepromozgan, divlji« (Misli o jeziku kulture, 131).

Prvorazredno mjesto i ulogu u obogaćivanju i usavršavanju književnog jezika imaju književnici. Ali u tom lancu briga pojedinca u društvu također je golema. Stoga ima pravo Perković kad pripominje da je jezik »jedno od sredstava kulturne volje uopće. *I kad velim: loš nam jezik, mislim time reći: krivo je tome stanje cjelokupne kulture*« (Misli o jeziku kulture, 132).

Više je nego aktualan Perkovićev sud o *(ne)brizi* za književni jezik u našem društvu!?

Ovom se raspravom htjelo pokazati da je jezični prinos Luke Perkovića razvoju hrvatskoga književnog jezika neprocjenljiv te se, bez pretjerivanja, može kazati da bez toga njegovog prinosa taj jezik ne bi bio ono što danas jest.

SUMMARY

SOME SPECIFIC ELEMENTS OF LANGUAGE IN LUKA PERKOVIĆ'S WORK

This study shows that Perković employs fundamentally standard literary language, while at the same time, like his predecessors and contemporaries, he resorts to the *non-standard* if it has a function and purpose in expressive idiom. Aware of his responsibility to cultivate literary language, Luka Perković is deeply committed to its purity and beauty, and his contribution to development of Croatian literary language is of great value.